

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

יציאה בדברים שהם סגולה לרפואה

(ס"ז א') **משנה:** יוצאין בביצת החרגול, ובשן שועל, ובמסמר מן הצלוב, משום רפואה. דברי רבי מאיר. וחכמים אוסרין אף בחול, משום דרכי האמורי (ונאסר ממה שכתוב⁴ "וּבְחַקְתֵּיהֶם לֹא תִלְכוּ").

(ומבאר) יוצאין בביצת החרגול, דעבדי לשיחלא. ובשן של שועל, דעבדי לשינתא, דחייא - למאן דניים, דמיתא - למאן דלא ניים. ובמסמר מן הצלוב, דעבדי לזרפא.

אביי ורבא דאמרי תרוייהו: כל דבר שיש בו משום רפואה (שניכרת רפואתו, כגון שתיית כוס ותחבושת מכה), אין בו משום דרכי האמורי.

והתניא: אילן שמשיר פירותיו סוקרו בסיקרא וטוענו באבנים. בשלמא טוענו באבנים, כי היכי דליכחוש חיליה, אלא סוקרו בסיקרא מאי רפואה קעביד? כי היכי דליחזייה אינשי וליבעו עליה רחמי. **כדתניא:** "וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא"², צריך להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עליו רחמים.

(ס"ז ב') האומר: שחטו תרנגול זה שקרא ערבית, ותרנגולת שקראה גברית, יש בו משום דרכי האמורי³.

שיטות הראשונים

יציאה בשבת בביצת חרגול ושן שועל: פסק הרמב"ם כרמי מאיר⁴, "יוצא אדם... וּבְבִיצַת הַחַרְגוֹל, וּבְשֵׁן הַשּׁוּעַל, וּבְמַסְמֵר הַצְּלוּב, וּבְכֹל דְּבַר שֶׁתּוֹלֵין אוֹתוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה, וְהוּא שֶׁיֵּאמְרוּ הַרופְאִים שֶׁהוּא מוֹעִיל." וכן פסק השו"ע⁵.

כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי: רש"י פירש יש בו משום רפואה שנראית רפואתו, כגון שתיית כוס ותחבושת מכה. אין בו משום רפואה, כגון לחש שאין ניכר שיש בו רפואה. ודעת רא"ש, רשב"א, ור"ן, שכל שיש בו משום רפואה בין סם בין לחש, מותר⁶. וכשעשה מעשה ואינו ניכר שיהיה בו רפואה, אסור. וכתב הרשב"א, ואפשר דאפילו לחשים שאין אנו יודעין אם יש בהן משום רפואה אם לאו, מן הספק מותרין, ולא אסרו אלא אותן שהן בדוקין ודבר ברור שאין בו משום רפואה, וכן נראה שפירשו בתוספות. והר"ן כתב

1. ויקרא יח, ג. רש"י הרמב"ם (הל' עבודה זרה יא, א) מביא מקורות נוספים לאיסור זה, ממה שנאמר (ויקרא כג, ג) "ולא תלכו בחוקות הגוי", ונאמר גם (דברים יב, ג) "השמר לך פן תינקש אחריהם". האיסור נקרא דרכי האמורי משום שנלמד מהפסוקים שנאמרו לגבי עמי ארץ כנען, שהאמורי היה אחד מהם.
2. ויקרא, פר' תזריע, יג, מה.
3. שקרא ערבית - איחר יותר משאר חבריו. ולי נראה, שקרא כעורב. שקראה גברית - כתרנגול, כמו קרא גברא (יומא כ' ב'). רש"י.
4. יש ספרים בהם זו פלוגתא דרבי יוסי ורבי מאיר והלכה כרבי יוסי דשרי. וכתב ב"י: ואפילו לספרים דגרסי דרבי מאיר מתיר וחכמים אוסרים אף בחול משום דרכי האמורי, לא קיימא לן כחכמים דאסרי מדאמרינן בגמרא: אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שיש בו משום רפואה אין בו משום דרכי האמורי.
5. או"ח שא, כז. מקורות - רמב"ם (הל' שבת טי, ג).
6. וכן מוכח בתוספתא (פ"ח דמכילתין, הלכה יא) אלו דברים מותרין: היה מתחיל במלאכתו נותן שבח והודאה לפני המקום, בחבית או בעיסה מתפלל הוא שתכנס בהן ברכה ולא תכנס בהם מארה, לוחשין על המעים ועל הנחש ועל העקרב ולא מדרכי האמורי. רשב"א.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שרבינו יונה חשש בכל קמיע שאינו מן המומחה משום דרכי האמורי. והשו"ע⁷ פסק כרוב הראשונים, ובשם יש מי שחושש כתב כרבינו יונה.

שחטו תרנגול זה שקרא ערבית: כתב הרמב"ם, "אין מנחשין פגויים, שנאמר: "לא תנחשו" (ויקרא יט, כו)... וכן אלו שאומרים 'שחט תרנגול זה שקרא ערבית'; 'שחט תרנגולת זו שקראת כמו תרנגול'... וכל פיוצא בדברים אלו - הכל אסור. וכל העושה מעשה מפני דבר מדברים אלו - לוקה. "ומהרי"ל כתב בשם מהר"א, שכשאומר שחטו סתמא, אין לחוש. והשו"ע⁸ פסק כרמב"ם. והרמ"א כתב כמהר"א, ושכן המנהג.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות שבת, סימן שא)

כז. יוצאין בביצת החרגול ובשן של שועל ובמסמר הצלוב בין בחל בין בשבת, ואין בו משום דרכי האמורי. וכן בכל דבר שהוא משום רפואה. אבל אם עושה מעשה ואין נכר בו משום רפואה, אסור משום דרכי האמורי. אבל כל לחש, מתר. ולא אסרו אלא באותם שבדקו ואינם מועילים. ויש מי שחושש בכל קמע שאינו ממחה משום דרכי האמורי.

(יו"ד, הלכות מעונן ומכשף, סימן קעט)

ג. ... וכן האומר: שחט תרנגול שקרא כעורב, ותרנגולת זו שקראת כתרנגול, אסור. הגה: יש אומרים אם אינו אומר הטעם למה מצוה לשחט התרנגולת, אלא אומר סתם שחטו תרנגולת זו, מתר לשחטה כשקראת כתרנגול (בית יוסף בשם הר"א והוא בתשובת מהרי"ל סי' קי"ח). וכן הוא המנהג.

הדרן עלך במה אשה

7. או"ח שא, כז. וכתב המשנ"ב (ס"ק קז) שהקשה בביאור הגר"א (על דברי רבינו יונה) הא תנן דאין יוצאין בקמיע שאינו מומחה, משמע הא בחול שפיר דמיו ועיין בלבושי שרד שנדחק ליישב. ואם החולה הוא דבר שיש בו חשש סכנה נראה דלכו"ע שרי בכל גווני מקורות - רא"ש (סי' יט). ר"ן (ל ב ברי"ף, ד"ה כל דבר). רשב"א (ס"ז א', ד"ה כל).
8. יו"ד קעטג. מקורות - רמב"ם (הל' עבודה זרה יא, ד). מהרי"ל (שו"ת, סי' קיא).